

Handreiking 'voorbereiding op een ernstig geweldsincident' op instellingen voor (hoger) onderwijs

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Introductie.....	4
Leeswijzer.....	5
Hoofdstuk 1: Inzichten vooraf op basis van bronnenonderzoek.....	7
Hoofdstuk 2: Afwegingen t.b.v. bestuurlijke besluitvorming	8
Hoe groot is het risico in uw studentenpopulatie?	8
Waar is uw instelling gevestigd?.....	8
Wat is de visie op veiligheid binnen uw instelling?	8
Hoofdstuk 3: Te nemen besluiten voor de repressiefase.....	9
Hoofdstuk 4: Operationele uitwerking	10
Bijlage 1. Bredere beleidskeuzes	15
Preventieve maatregelen	15
Aanpak zorgwekkend gedrag	15
Samenwerking met de zorg- en veiligheidsketen.....	15
Goed functionerende crisisorganisatie.....	16
Fysieke maatregelen	16
Maatregelen tijdens een incident	16
Inzet BHV-/beveiligingsorganisatie.....	16
Awareness studenten en personeel	16
Lockdown procedure	16
Maatregelen na het incident	17
Psychosociale nazorg.....	17
Juridische en/of financiële nazorg	17
Bijlage 2. Flyer aanslag	18
Bijlage 3. Voorbeeld van een procesmodel zorgwekkend gedrag	19
Bijlage 4. Voorbeeld uitgewerkt stappenplan.....	20
Bijlage 5. Voorbeeld draiboek	21
Oefening ernstig geweldsincident.....	21
Bijlage 6. Voorbeeld oefenscenario.....	22

Voorwoord

Hoe kan een hoger onderwijsinstelling zich voorbereiden op het moment dat er geweld plaatsvindt in de instelling? Het antwoord op deze vraag is niet even eenduidig te geven. Wel is het van belang dat bestuurders van onderwijsinstellingen hierin bewuste keuzes maken.

De 'Handreiking preventie en omgaan met schoolaanlagen' uit 2011 die in opdracht van het ministerie van OCW is uitgebracht biedt hier goede handvatten voor, maar binnen de Hogeschool Rotterdam kwam uit de periodieke evaluatie van het veiligheidsinstrumentarium naar voren dat de preparatie- en responsfase beter uitgewerkt kon worden. Via het programma Integrale Veiligheid Hoger Onderwijs zijn we daarom met collega-instellingen en ketenpartners aan de slag gegaan, en is deze verdiepende handreiking tot stand gebracht.

Als voorzitter van de Stuurgroep van het programma Integrale Veiligheid Hoger Onderwijs vind ik het van belang dat we als sector samenwerken en elkaar handvatten bieden om keuzes te maken, zowel op bestuurlijk maar ook op uitvoerend niveau voor onze professionals. Laten we elkaars ervaring benutten voor duidelijke en transparante keuzes rondom veiligheid.

Met deze handreiking kunt u binnen uw eigen instelling onderbouwd aan de slag. Want voorbereiding is belangrijk. Maar vergeet niet dat elk risico, ook het risico op geweldsincidenten, altijd gezien moet worden in het licht van andere risico's, zoals brand of ongevallen. De maatregelen moeten altijd proportioneel blijven, want we moeten onze primaire opdracht ook beschermen, namelijk het geven van onderwijs en het doen van onderzoek. De uitgangspunten die hierbij behulpzaam zijn staan vermeld in de intentieverklaring die de sectorraden van het hoger onderwijs en het ministerie van OCW overeen zijn gekomen tijdens de conferentie 'Veilig en Open Hoger Onderwijs'¹.

Naarmate de tijd vordert zal ook dit document ongetwijfeld aan verbetering of aanvulling toe zijn. Ik hoop dan ook dat het een levend document blijft. Dat kan alleen als we als hoger onderwijsinstellingen informatie over en ervaring met oefeningen en incidenten onderling delen. Schroomt u dan ook niet om via het platform IV-HO in contact te treden met collega-instellingen met vragen voor ondersteuning, feedback of eens een 'second-opinion'. Dan helpen we elkaar in het werken aan een veilige leer- en werkomgeving voor de mensen in onze instellingen, zodat zij kunnen werken, leren, onderzoeken en doceren.

Ik wens u veel succes!

Ron Bormans,

Voorzitter College van Bestuur Hogeschool Rotterdam en
Voorzitter Stuurgroep Programma Integraal Veilig Hoger Onderwijs

¹ Te vinden op www.integraalveilig-ho.nl

Introductie

Via het programma Integrale Veiligheid Hoger Onderwijs (IV-HO) werken hoger onderwijsinstellingen samen op het gebied van integrale veiligheid, onder andere door het ontwikkelen en opstellen van documenten en handreikingen waarmee onderwijsinstellingen hun veiligheidsbeleid kunnen vormgeven en verbeteren.

In 2011 werd de 'Handreiking preventie en omgang met schoolaanlagen – Windesheim' uitgebracht, waarin alle fasen van een geweldsincident aan bod komen, hieronder weergegeven als:

Onder hoger onderwijsinstellingen kwam de behoefte naar voren aan een handleiding waarin twee fasen uit deze cyclus concreter zijn uitgewerkt, namelijk de preparatie- en responsfase:

Deze handreiking is dus een verdieping en uitwerking van deze twee fasen, waarbij de focus ligt op een aanslag door een gewelddadige eenling of een aanslag met terroristisch oogmerk. Met deze handreiking kan een (hoger) onderwijsinstelling zich voorbereiden op een dreiging met, of daadwerkelijk plegen van op mensen gericht ernstig geweld. Belangrijk is te beseffen dat het geen zin heeft om alle aandacht in deze twee fasen te steken zonder aandacht te schenken aan de andere fasen om eerst een zeker volwassenheidsniveau te scheppen. Hier gaan bredere beleidskeuzes aan vooraf, opgenomen in bijlage 1. Deze handleiding kan helpen het niveau in de genoemde twee fasen naar een hoger niveau te brengen, maar kan dus niet zonder de handreiking uit 2011 worden toegepast.

Zo staan in de handreiking uit 2011 de verantwoordelijkheden van besturen van hogescholen en universiteiten genoemd, die ook in deze handreiking het uitgangspunt zijn:

- Het bestuur is verantwoordelijk voor het veiligheidsbeleid op de instelling (communicatie en maatregelen);
- Het bestuur schept de randvoorwaarden voor de uitvoering van het veiligheidsbeleid (menskracht, budget, en deskundigheidsbevordering);
- Het bestuur stelt prioriteiten op het gebied van veiligheid en veiligheidsbeleid;
- Het bestuur is bij 'verwijtbare' ongelukken als rechtspersoon juridisch aansprakelijk.

Deze verantwoordelijkheden maken dat besturen moeten afwegen of en hoe het voorbereiden op een geweldsincident past binnen de visie van een onderwijsinstelling met betrekking tot veiligheid en welke maatregelen genomen kunnen worden, zie hiervoor ook de verklaring die tijdens het congres 'Veilig en Open Hoger Onderwijs' is getekend door de brancheverenigingen van het hoger onderwijs en het ministerie van OCW.

De handreiking die nu voor u ligt kunnen veiligheidsprofessionals van instellingen gebruiken voor planvorming of adviesstukken waarover het college van bestuur kan besluiten en voor de operationele uitwerking die hierop volgt. Dit document is niet statisch of uitputtend. Onderwijsinstellingen kunnen nieuwe ervaringen en inzichten met elkaar uitwisselen via het programma IV-HO zodat (hoger) onderwijsinstellingen van elkaar kunnen leren.

Leeswijzer

Uitgangspunten

In de eerste plaats wordt in dit document het begrip ‘ernstig geweldsincident’ gehanteerd en niet de termen terroristische aanslag of school shooting. Reden hiervoor is dat alleen de effecten en niet het oogmerk van de dader(s) wordt behandeld. De gevolgen van een school shooting of geweldsincident door bijvoorbeeld een gefrustreerde student kunnen namelijk in beginsel hetzelfde zijn als die van een terroristische aanslag, bijvoorbeeld een grote hoeveelheid slachtoffers, angst en chaos en mogelijke maatschappelijke impact. De context en de aanpak van de fenomenen ‘school shooting’ en ‘terrorisme’ is veel breder. Breder in de vorm van het maken van keuzes in de strategische, tactische en operationele planvorming door de instelling in de context van veiligheid op en rond de school, maar ook breder in de zin van welke relevante (veiligheids-)partners er betrokken zijn, zeker in de preventieve fase. Een tweede uitgangspunt is daarom ook om zo min mogelijk procedures te herontwerpen, maar zoveel mogelijk aan te sluiten op de bestaande procedures, plannen en samenwerkingsverbanden die er met andere organisaties al zijn.

Definities

- Een **schoolaanslag** is een geplande, gerichte en ernstige geweldsdaad op een onderwijsinstelling. Het gaat om incidenten waarbij wapens worden gebruikt en die een school niet alleen kan oplossen, dat wil zeggen niet door acties uitgevoerd door leerlingen, medewerkers of studenten van de onderwijsinstelling of bewoners van de campus.²
- **Terrorisme** is het uit ideologische motieven dreigen met, voorbereiden of plegen van op mensen gericht ernstig geweld, dan wel daden gericht op het aanrichten van maatschappij ontwrichtende zaakschade, met als doel maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen, de bevolking ernstige vrees aan te jagen of politieke besluitvorming te beïnvloeden.³
- De term **Potentieel Gewelddadige Eenling (PGE)** wordt gebruikt voor “personen die zonder medewerking van anderen en vanuit een persoonlijke krenking of grief, een dreiging vormen richting de maatschappij of diens vertegenwoordigers, als gevolg van een individueel doorlopen proces richting geweld.⁴

Opbouw

De opbouw van deze handreiking is als volgt:

Hoofdstuk 1: Bevat een verzameling van recente inzichten die door hoger onderwijsinstellingen zijn opgedaan op basis van literatuurstudie en ervaring t.b.v. van advisering aan het bestuur.

Hoofdstuk 2: Een uitwerking van genomen beslissingen door het bestuur in de operationele aanpak van geweldsincidenten tijdens de repressiefase.

Hoofdstuk 3: Een scenariobeschrijving en een uitwerking van de scenario's.

² Handreiking preventie en omgaan met school aanslagen; Windesheim 2011

³ <https://www.nctv.nl/organisatie/ct/terrorismebestrijding/index.aspx>

⁴ https://www.nctv.nl/binaries/magazine-nationale-veiligheid-en-crisisbeheersing-augustus-2013_tcm31-30155.pdf

De sectie bijlagen bestaat uit:

Bijlage 1: Voorafgaande beleidsafwegingen t.a.v. het voorkomen en omgaan met geweld.

Bijlage 2: Flyer: hoe om te gaan met een aanslag.

Bijlage 3: Procesmodel zorgwekkend gedrag - ontwikkeld door de Hogeschool Rotterdam - beschrijft hoe (hogere) onderwijsinstellingen kunnen omgaan met zorgwekkend gedrag.

Bijlage 4: Voorbeeld uitgewerkt stappenplan – zoals dit in het bedrijfsnoodplan opgenomen zou kunnen worden.

Bijlage 5: Voorbeeld oefendraaiboek.

Bijlage 6: Oefenscenario - die instellingen kunnen gebruiken om op diverse wijze te testen of hun organisatie zich voorbereid weet op geweldsincidenten.

Hoofdstuk 1: Inzichten vooraf op basis van bronnenonderzoek

Op basis van bronnenonderzoek⁵ zijn er verschillende constatering te maken, die de grondslag vormen voor de aanpak van ernstige geweldsincidenten in deze handreiking.

1. Er heeft nog nooit een school shooting met meerdere slachtoffers in Nederland plaatsgevonden maar (het scenario van) het plaatsvinden ervan is zeker niet ondenkbaar. Er zijn in het recente verleden dreigingen van ernstig geweld geweest ten aanzien van scholen en er hebben zich verschillende incidenten voorgedaan (zoals steekpartijen), die de nodige aandacht hebben gekregen. Met betrekking tot terrorisme, wat ook onder het brede kader van een (dreiging van een) geweldsincident op een school valt, bestaat een reëel risico op een aanslag in Nederland⁶.
2. De hulpverlening in Nederland heeft als prioriteit het redden van mensenlevens, mits er geen acute vervolgdreiging is.
3. De politie van Nederland handelt op basis van de AMOK-procedure, gericht op het zo snel mogelijk uitschakelen van de dader.
4. De veelgebruikte voorbereidende communicatie, zoals deze in het buitenland wordt toegepast is: run, hide, fight/tell. In Nederland wordt in de risicocommunicatie het volgende gecommuniceerd (run, hide, tell):
 - Ga zo snel mogelijk weg van de rampplek (Stel jezelf niet onnodig bloot aan gevaar)
 - Kun je niet veilig weggelopen? Ga op de grond liggen of verberg je (zoek dekking achter muren of stevige obstakels)
 - Geef de politie informatie die kan helpen bij het opsporen van de dader(s) (doe dit alleen als dat veilig kan)
 - Volg altijd de instructies van politie (geef hulpverleners de ruimte)
5. Medische middelen, zoals een tourniquet of een chest seal kunnen levensreddend zijn, zo blijkt uit meerdere bronnen.
6. Mensen zijn zelfredzaam en werken mee aan de hulpverlening aan slachtoffers.
7. De belangrijkste maatregelen die genomen moeten worden tijdens een aanslag zijn:
 - Het onmiddellijk informeren van de politie door de organisatie;
 - Het onmiddellijk informeren van iedereen die zich in de gebouwen of op de site bevindt via een systeem, inclusief het geven van duidelijke instructies over hoe gehandeld dient te worden, zoals een gefaseerde ontruiming of een lockdown procedure (alhoewel deze informatie gezien de acute dreiging van het incident nooit volledig kan zijn);
 - Het in veiligheid brengen van de aanwezige personen binnen de onderwijsinstelling door middel van een lockdown procedure, indien deze procedure bestaat binnen de instelling.
8. Procedures over hoe er omgegaan moet worden met een dreiging met een op personen gerichte ernstig geweldsdaad zullen tenminste jaarlijks, door iedereen die daarbij betrokken is, moeten worden getraind.
9. Er is geen duidelijk risicoanalysemodel waarop de mate van voorbereiding op dergelijke incidenten gebaseerd kan worden.

⁵ Voor de geraadpleegde bronnen kunnen onderwijsinstellingen contact opnemen met het Platform IV-HO

⁶ In het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland wordt periodiek de dreiging van terrorisme tegen Nederland geanalyseerd: https://www.nctv.nl/onderwerpen_a_z/dtn/index.aspx

Hoofdstuk 2: Afwegingen t.b.v. bestuurlijke besluitvorming

Hieronder staat een aantal belangrijke vragen waarover het bestuur een besluit moet nemen voordat de informatie uit deze handreiking geïmplementeerd kan worden. Deze punten kunnen helpen om het gesprek te laten plaatsvinden met de relevante personen binnen de school of instelling met betrekking tot een geweldsincident op de betreffende school of instelling. Deze beslissingen gaan vooraf aan de operationele voorbereiding op een geweldsincident.

Voorafgaand aan de keuzes in de omgang met het risico op een ernstig geweldsincident in uw instelling is de vraag of het bestuur vindt dat de instelling zich op een dergelijk scenario behoort voor te bereiden en zo ja in welke mate. In dit hoofdstuk vindt u eerst enkele basisvragen die u kunt beantwoorden om tot een overwogen risicoafweging te komen. Daarna komen de beslissingen aan bod die de organisatie kunnen helpen om te beslissen over de mate van voorbereiding tijdens de repressiefase. In bijlage 1 staan extra keuzes weergegeven van preventie tot aan nafase.

Hoe groot is het risico in uw studentenpopulatie?

In veel van de incidenten waarin geweld een rol speelde in onderwijsinstellingen in het buitenland werd de geweldsdaad door een student gepleegd. Een belangrijke eerste afweging is dan ook de studentenpopulatie van uw instelling. Zo is de kans op een gegriefde student of een student met radicale overtuigingen op een instellingen met duizenden studenten groter op instelling met slechts enkele honderden studenten.

Naast het aantal studenten is ook de afweging van belang wat voor soort studenten er op de instelling zitten. Is uw instelling bijvoorbeeld een multiculturele instelling waarbij er spanningen tussen groepen studenten bekend zijn die polariserend kunnen werken? Of merkt u dat sociale of maatschappelijke spanningen onder uw studenten of medewerkers polariserend werken? Dan kan dat de kans op een geweldsincident verhogen. Ook de mate waarin u studenten in uw instelling hebt die vormen van zorgwekkend gedrag vertonen die gelinkt kunnen worden met geweldsincidenten speelt een rol. Denk hierbij aan radicalisering (ongeacht ideologie) of agressief gedrag.

Waar is uw instelling gevestigd?

De locatie van uw instelling kan medebepalend zijn voor het risico op een ernstig geweldsincident. Wanneer uw instelling, of onderdelen van uw instelling, gelegen zijn naast een groot station, haventerrein of andere plek waar mogelijk een risico op een incident kan zijn, is er een kans dat de effecten van een incident op deze plek overslaan naar uw instelling. Aan de andere kant kan een ligging in een afgelegen gebied juist voor extra veiligheid zorgen, waardoor verdere voorbereidingen op een geweldsincident niet nodig hoeven te zijn.

Wat is de visie op veiligheid binnen uw instelling?

Voorafgaand op het besluit om over te gaan op maatregelen tegen een potentieel geweldsincident is het ook van belang om te kijken in hoeverre het inperken van een mogelijk risico past in de visie op veiligheid binnen uw instelling. Is openheid bijvoorbeeld een kernwaarde in uw instelling, dan zou het plaatsen van hekken en toegangspoorten wellicht de veiligheid verbeteren, maar zou daarmee een van uw kernwaarden teniet worden gedaan. Op deze manier is het goed om altijd de afweging te maken in hoeverre maatregelen passen binnen de doelen en kernwaarden van de instelling.

Bij het afwegen van maatregelen is naast de afweging in hoeverre deze binnen de kernwaarden van de instelling passen ook de prioritering van belang. Budget kan maar eenmaal worden besteed.

Hoofdstuk 3: Te nemen besluiten voor de repressiefase

Worden medewerkers (bijvoorbeeld BHV'ers/beveiligers/andere deskundigen) ingezet voor het helpen van slachtoffers en het opvangen mensen (zie ook constatering 1,2,5 en 6 uit hoofdstuk 1)?

- Tegen: het helpen van slachtoffers met schot-, scherp en steekwonden kan grote impact hebben op de medewerkers die hulp verlenen. Daarnaast zijn er extra kosten verbonden aan training en materiaal voor een relatief onwaarschijnlijke situatie.
- Voor: mensen zijn zelfredzaam en gaan vaak toch handelen. Daarnaast kan het toepassen van middelen levensreddend zijn. Zie hiervoor ook de constatering 5 en 6 uit hoofdstuk 1.
- Randvoorwaarden: deze medewerkers hierop trainen en materialen beschikbaar stellen op cruciale plaatsen in het gebouw.

Worden leidinggevend (zoals ploegleiders BHV/ hoofd beveiliging/ facilitair leidinggevend) ingezet om de eerste interne coördinatie te doen (zie ook constatering 3,4 uit hoofdstuk 1)?

- Tegen: een geweldsincident is dusdanig zwaar dat speciaal opgeleide mensen hier de coördinatie in zouden moeten nemen.
- Voor: het direct beschikbaar hebben van leidinggevend kan ervoor zorgen dat enkele basisvoorzieningen (zoals plattegronden en alarmeren) snel geregeld kan worden.
- Randvoorwaarden: ook deze coördinatievaardigheden meenemen in de trainingen.

Communiceren naar gebruikers over de mate van voorbereiding (zie ook constatering 4 uit hoofdstuk 1)?

- Tegen: het communiceren van 'run, hide en tell', kan een onveiligheidsgevoel geven onder alle aanwezigen in het pand.
- Voor: de organisatie straalt uit dat er een duidelijke voorbereiding is, ook op dit soort incidenten.
- Randvoorwaarden: gebruik maken van een duidelijke flyer en andere communicatiemiddelen, die in goed overleg met de afdeling communicatie in de organisatie uitgezet worden.

Gaat de organisatie wel of niet werken met een lockdown procedure (zie ook constatering 4, 7 en 8 uit hoofdstuk 1)?

- Tegen: het toepassen van een lockdown procedure moet door de gehele organisatie geoefend worden. Dit zal een grote impact met zich mee brengen. Daarnaast geldt dat wanneer de dader een eigen student of medewerker is, deze op de hoogte is van deze procedure(s).
- Voor: het toepassen van een lockdown procedure kan levens redden.
- Randvoorwaarden: er zal een communicatiesysteem beschikbaar moeten zijn. Daarnaast zal de procedure regelmatig geoefend moeten worden.

Hoofdstuk 4: Operationele uitwerking

Op basis van de in hoofdstuk 1 genoemde constatering zijn de volgende scenario's beschreven. Op basis van deze scenario's is daarna een handelingsperspectief gemaakt voor de instelling. Naast dit handelingsperspectief is er in tabelvorm een overzicht gemaakt van wat er intern geregeld zou moeten zijn voor een goede afhandeling van een dergelijk incident. Hieronder worden eerst de scenario's weergegeven met daarbij steeds één voorbeeld.

NR	Scenario	Voorbeeld
1.	Melding zorgwekkend gedrag.	Er komt een melding binnen over een student die signalen vertoont van zorgwekkend gedrag.
2.	Melding wapen aanwezig in het gebouw.	Er komt een niet geverifieerde melding binnen over een student die een mes bij zich heeft in de klas.
3.	Daadwerkelijk dreiging met een wapen.	Er komt een melding binnen van een student die met wapengebruik dreigt binnen de instelling.
4.	Daadwerkelijke wapengebruik, met of zonder slachtoffers.	Er staat een student in de instelling te zwaaien met een wapen met de intentie om die te gebruiken.
5.	Grootschalig incident met als doel zoveel mogelijk slachtoffers te maken.	Een gewelddadige eenling of terroristische groepering maakt zoveel mogelijk (dodelijke) slachtoffers binnen de instelling.

Afhankelijk van het daadwerkelijke voorbeeld kunnen scenario's gecombineerd worden of uitgroeien naar hoger of zwaarder geclassificeerde scenario's. Scenario's hoeven dan ook niet per se in chronologische volgorde van impact gezien te worden.

Bij het gebruik van deze scenario's is het van belang om ook de rollen, verantwoordelijkheden en procedures/plannen van de mogelijk betrokken partijen en de samenhang daartussen te bespreken. Voorbeelden hiervan zijn de rol van de gemeente in relatie tot Openbare Orde en Veiligheid en diensten die betrokken zijn bij de hulpverlening.

N.B. in onderstaande scenario's wordt over de BHV-organisatie gesproken als invulling van de functie van hulpverlener of leidinggevende (ploegleider). Dit is uiteraard afhankelijk van de beslissingen die over de constatering in hoofdstuk 3 zijn genomen.

Opdracht: ga na in uw instelling of de volgende stappen zijn georganiseerd:

Scenario 1: melding zorgwekkend gedrag.		
Stappen	Hoe	Checklist
Nr. 1		
Melding	Via het interne meldingssysteem	Is er een meldsysteem aanwezig?
	Via hiërarchische lijn	
	Via het decanaat, vertrouwenspersoon of andere bijzondere functie	
Nr. 2		
Omgang met signalen	Via de escalatieladder zorgwekkend gedrag	Is er een protocol voor waar de meldingen terecht horen te komen?

Scenario 2: melding wapen aanwezig in het gebouw.		
Stappen	Hoe	Checklist
Nr. 1		
Melding	Via het interne meldingssysteem	Is er een meldsysteem aanwezig?
	Via hiërarchische lijn	
	Via het decanaat, vertrouwenspersoon of andere bijzondere functie	
Nr. 2		
Opschaling	Naar de veiligheidscoördinator/-afdeling	Hoe is de bereikbaarheid geborgd?
Nr. 3		
Beoordeling	Vanuit deskundigheid afdeling	Is er deskundigheid/ervaring aanwezig?
Nr. 3a		
Beoordeling geen direct veiligheidsrisico	Afhandeling via reguliere onderwijskanalen en reglementen	
Nr. 3b		
Beoordeling direct veiligheidsrisico	Is de interne afhandeling haalbaar? <ul style="list-style-type: none"> - Toestemming om informatie over persoon te delen, ophalen bij het bestuur - Contact leggen met politie over de vervolgstappen 	Is er een protocol voor de beoordeling van het directe veiligheidsrisico beschikbaar? Zijn er contacten bij de politie op het niveau van dreigingsinschattingen?
	112 bellen	

Scenario 3: daadwerkelijke dreiging met een wapen.		
Stappen	Hoe	Checklist
Nr. 1		
Melding	Via het interne meldingssysteem	Is er een meldsysteem aanwezig?
	Via hiërarchische lijn	
	Via het decanaat, vertrouwenspersoon of andere bijzondere functie	
	Intern alarmnummer	Hoe is dit georganiseerd?
	112 wordt direct gebeld	Hoe schakelt de politie met de instelling? Hoe weet de instelling dat 112 is gebeld
Nr. 2		
Opschaling	Naar de veiligheidscoördinator/-afdeling	Hoe is de bereikbaarheid geborgd?
Nr. 3		
Beoordeling	Vanuit deskundigheid afdeling	Is er deskundigheid/ervaring aanwezig?
Nr. 3a		
Beoordeling geen direct veiligheidsrisico	Zie scenario 2	
Nr. 3b		
Beoordeling direct veiligheidsrisico	112 bellen	

Scenario 4: onderling persoonsgericht geweld met of zonder slachtoffer.		
Stappen	Hoe	Checklist
Nr. 1		
Melding	Intern alarmnummer – hierna wordt 112 gebeld	Is dit georganiseerd?
	112 wordt direct gebeld	Hoe schakelt de politie met de instelling?
		Hoe weet de instelling dat 112 is gebeld?
Nr. 2		
Alarmering	De ploegleider BHV wordt door de receptie gealarmeerd	Hoe wordt de ploegleider gealarmeerd?
	Beveiliging wordt gealarmeerd	Hoe wordt de beveiliging gealarmeerd?
Nr. 3a		
Directe acties intern	Ploegleider BHV houdt de operationele leiding	
	Overleg met beveiliging over mogelijke inzet	
	Indien mogelijk wordt het gebied ontruimd en afgezet	
	Indien nodig wordt een opvanglocatie benoemd	
	Als dit veilig en noodzakelijk is worden BHV'ers gealarmeerd voor het verlenen van eerste hulp	
	BHV'ers worden, indien nodig, ingezet om (emotioneel) betrokkenen op te vangen	
Nr. 3b		
Directe acties extern	Hulpdiensten worden opgevangen	
	Hulpdiensten worden geïnformeerd over de locatie en het incident	
	Plattegronden van de locatie worden direct overhandigd	Zijn er plattegronden voorhanden?
Nr. 4		
Opschaling	Er vindt opschaling plaats naar de veiligheidscoördinator/-afdeling	
	Volgens de crisismanagementstructuur, direct ook naar het bestuur	

Scenario 5: grootschalig incident met als doel zoveel mogelijk slachtoffers te maken.		
Stappen	Hoe	Checklist
Nr. 1		
Melding	Intern alarmnummer – hierna wordt 112 gebeld	Hoe is dit georganiseerd?
	112 wordt direct gebeld	Hoe schakelt de politie met de instelling? Hoe weet de instelling dat 112 is gebeld?
Nr. 2		
Alarmering	Ploegleider BHV wordt gealarmeerd	Hoe wordt de ploegleider gealarmeerd?
	Beveiliging wordt gealarmeerd	Hoe wordt de beveiliging gealarmeerd?
Nr. 3a		
Directe acties intern	Ploegleider BHV houdt de operationele leiding	
	Overleg met beveiliging over mogelijke inzet	
	Indien mogelijk wordt het gebied afgezet	Overweeg vooraf een opvanglocatie aan te wijzen
	Aanwezigen in het pand worden geïnformeerd	Is dit technisch georganiseerd? Is dit procedureel georganiseerd?
	Als de dader in het gebouw is wordt de lockdown procedure afgekondigd voor een deel van het gebouw	Is dit technisch georganiseerd? Is dit procedureel georganiseerd?
	Indien nodig wordt een opvanglocatie benoemd	
	Als dit veilig is en hulpdiensten nog niet zijn gearriveerd, worden BHV'ers gealarmeerd voor het verlenen van eerste hulp	Bestuurlijke en persoonlijke keuze of dit wenselijk is Zijn hier materialen (tourniquets/chest seals) en trainingen voor beschikbaar?
	BHV'ers worden, indien nodig, ingezet om (emotioneel) betrokkenen op te vangen	Is dit opgenomen in de rolbeschrijving van BHV'ers?
Nr. 3b		
Directe acties extern	Hulpdiensten worden opgevangen	
	Hulpdiensten worden geïnformeerd over de locatie en het incident	
	Plattegronden van de locatie worden direct overhandigd	Zijn er plattegronden voorhanden?
Nr. 4		
Opschaling	Er vind opschaling plaats naar de veiligheidscoördinator/-afdeling	

	Volgens de crisismanagementstructuur, direct ook naar het CvB	
--	---	--

Bijlage 1. Bredere beleidskeuzes

Er zijn verschillende keuzes te maken die kunnen helpen een geweldsincident te voorkomen of de impact ervan te beperken.

De keuzes die een instelling kan maken zijn te verdelen drie categorieën:

- Maatregelen ter preventie van een incident;
- Maatregelen voor tijdens een incident;
- Maatregelen voor na een incident.

Voor al deze fysieke maatregelen dient het bestuur zich af te vragen in hoeverre deze passen binnen de waarden en grondslag van de instelling, zoals beschreven in de afwegingen in het begin van dit document. Daarbij is het belangrijk een afweging te maken van het effect van de maatregelen ten opzichte van het daadwerkelijke risico en het veiligheidsgevoel. Zo kan een beveiliging bijvoorbeeld bij sommige mensen een gevoel van onveiligheid oproepen doordat men kan denken: 'als er een beveiliging is zal het wel onveilig zijn hier'.

Tot slot dienen degenen die de maatregelen moeten uitvoeren geschoold te zijn in het gebruik van eventuele bijbehorende techniek.

Preventieve maatregelen

Aanpak zorgwekkend gedrag

Vaak blijkt zorgwekkend gedrag een uiting van een zorgvraagstuk bij een student. Wanneer u een geweldsincident wil voorkomen, is het daarom een mogelijkheid een sterk beleid op het gebied van zorgwekkend gedrag te voeren. Het is daarbij bijvoorbeeld mogelijk de [aanpak zorgwekkend gedrag en escalatieladder](#) van het programma IV-HO en de Hogeschool Rotterdam hiervoor te gebruiken. Wanneer u deze aanpak zorgwekkend gedrag zou willen implementeren dient u met onderstaande beleidsstappen rekening te houden:

- De aanpak zorgwekkend gedrag moet worden vastgesteld en er moet bestuurlijke commitment aan worden gegeven.
- De aanpak moeten worden geïmplementeerd in uw instelling en betrokkenen moeten op de hoogte worden gesteld van de vastgestelde escalatieladder.
- Binnen uw organisatie moeten betrokkenen worden getraind/opgeleid om de aanpak zorgwekkend gedrag effectief toe te passen.

Samenwerking met de zorg- en veiligheidsketen

Een goede samenwerking met de lokale zorg- en veiligheidsketen kan helpen bij het snel escaleren naar organisaties buiten uw instelling. Op deze manier kan snel worden geschakeld mocht een student ernstige vormen van zorgwekkend gedrag vertonen. Wilt u een sterke samenwerking met de zorg- en veiligheidsketen willen inzetten is het belangrijk rekening te houden met het feit dat het leggen en onderhouden van goede contacten met organisaties in de keten veel tijd kan kosten. Ook is het belangrijk te bedenken met welke regio's contact moet worden gezocht. Zo kan het zijn dat voor een student die niet in uw regio woont, de zorg- en veiligheidsketen weinig kan betekenen en u doorverwijst naar de regio waar de student woonachtig is.

Goed functionerende crisisorganisatie

Wanneer uw instelling beschikt over een goed georganiseerde en goed functionerende crisisorganisatie kan dit de impact van een crisis sterk inperken. Het voordeel van een goed functionerende crisisorganisatie is dat deze inzetbaar is voor iedere denkbare crisis en zich zodoende niet tot casuïstiek omtrent geweldsincidenten beperkt. Voor een goede crisisorganisatie is echter wel een actueel opgesteld en bestuurlijk goedgekeurd crisismanagementplan nodig. Informatie over het opzetten van een goed crisismanagementplan vindt u onder meer op deze [themapagina](#).

Voor een goede crisisorganisatie is ook een duidelijk overzicht van alle betrokken functionarissen nodig en moet u ervoor zorgen dat alle betrokkenen precies weten welke rol zij spelen in de crisisorganisatie. Hiervoor is het essentieel om regelmatig een crisisoefening te organiseren.

Fysieke maatregelen

Er zijn verschillende fysieke maatregelen mogelijk ter preventie van een geweldsincident. Enkele voorbeelden van maatregelen kunt u in hoofdstuk 3.5 van de [handreiking preventie en omgaan met schoolaanlagen](#) van Hogeschool Windesheim vinden.

Maatregelen tijdens een incident

Inzet BHV-/beveiligingsorganisatie

Zodra een incident plaatsvindt zal de BHV- en/of de beveiligingsorganisatie van uw instelling ingezet worden. Voor een geweldsincident is het belangrijk een afweging te maken wat de rol van deze organisaties precies is. Zo is het belangrijk te bepalen wat het niveau van uw BHV-organisatie is en wat u vindt dat u hen kunt vragen. Is uw BHV-organisatie bijvoorbeeld opgebouwd uit vrijwilligers, of heeft uw instelling de BHV-taken bij de beveiliging belegd? Wanneer u bepaald heeft wat de rol van uw BHV- en/of beveiligingsorganisatie is tijdens een geweldsincident is het belangrijk om de ploegleiders bekend te maken met de vastgestelde taken. Wanneer de BHV-organisatie een expliciete taak heeft gekregen bij een geweldsincident dient zij regelmatig te oefenen in de te verlenen EHBO en het contact met de hulpdiensten. Tot slot dient de BHV-organisatie gefaciliteerd te worden met de juiste middelen om adequaat te kunnen handelen.

Awareness studenten en personeel

Om ervoor te zorgen dat studenten en personeel weten hoe te handelen bij een geweldsincident kan gedacht worden aan een awareness campagne. Hierbij dient een duidelijke boodschap en een duidelijk handelingsperspectief te worden gegeven zodat studenten en personeel bekend zijn met de vastgestelde procedures. Tevens moet nagedacht worden over de mate van herhaling en de wijze waarop wordt gecommuniceerd. Ook bij een awareness campagne voor een geweldsincident dient afgewogen te worden wat het effect van een campagne op het veiligheidsgevoel is. Sommige mensen zullen de campagne waarderen, omdat zij zien dat de instelling zich voorbereidt, terwijl anderen zullen denken dat er wellicht reden is zich zorgen te maken over geweldsincidenten.

Lockdown procedure

Tijdens een geweldsincident kan een lockdown procedure voorkomen dat de dader zich verder door het pand verspreidt. Een lockdown kan tevens studenten en personeel in staat stellen zich te verschansen in (college)zalen.

Voor een lockdown procedure is echter een grondige herziening van de infrastructuur van de panden nodig. Hebben lokalen bijvoorbeeld ramen en kunnen zij van binnenuit op slot

worden gedaan? Ook dient hierbij rekening gehouden te worden met de impact van een lockdown procedure op andere aspecten van veiligheid. Wanneer besloten wordt in verband met een lockdown procedure de ramen uit deuren te halen, kan dit bijvoorbeeld een negatief effect hebben op de sociale veiligheid.

Ook dient rekening te worden gehouden met de implementatie van een meldsysteem dat niet afhankelijk is van één centrale plaats. Daarnaast dienen zowel de BHV- en/of beveiligingsorganisatie als de studenten en het personeel regelmatig te oefenen met de lockdown procedure om te garanderen dat de procedure correct wordt uitgevoerd. Het besluit om zo'n procedure te implementeren moet daarom goed worden voorbereid.

Maatregelen na het incident

Psychosociale nazorg

Wanneer een geweldsincident heeft plaatsgevonden zal dit grote psychologische impact hebben op de betrokkenen. Hoewel vanuit de overheid altijd slachtofferhulp wordt aangeboden, is het mogelijk om ook als instelling psychosociale nazorg aan te bieden. Hierbij kan worden gedacht aan steun voor slachtoffers, ouders van betrokken studenten, het eigen personeel, etc.

Wanneer u overweegt psychosociale nazorg in te zetten, is het goed om vooraf vast te stellen wie u hiervoor inzet. Heeft u bijvoorbeeld eigen hulpverleners in dienst vanuit een UMC of opleiding die u aanbiedt, of moet u extern hulpverlening inwinnen?

Daarnaast is het belangrijk vast te stellen voor wie u in ieder geval nazorg aan wil bieden.

Juridische en/of financiële nazorg

Na een geweldsincident kan het aan te raden zijn om betrokkenen juridische en/of financiële nazorg te verlenen. De afweging welke betrokkenen in welke mate aanspraak kunnen maken op juridische en/of financiële nazorg dient in de aanpak crisismanagement te worden opgenomen.

Bijlage 2. Flyer aanslag

Wat moet je doen bij een aanslag?

Ga zo snel mogelijk weg van de rampplek
Stel jezelf niet onnodig bloot aan gevaar

Kun je niet veilig weggkomen?
Ga op de grond liggen of verberg je
Zoek dekking achter muren of stevige obstakels

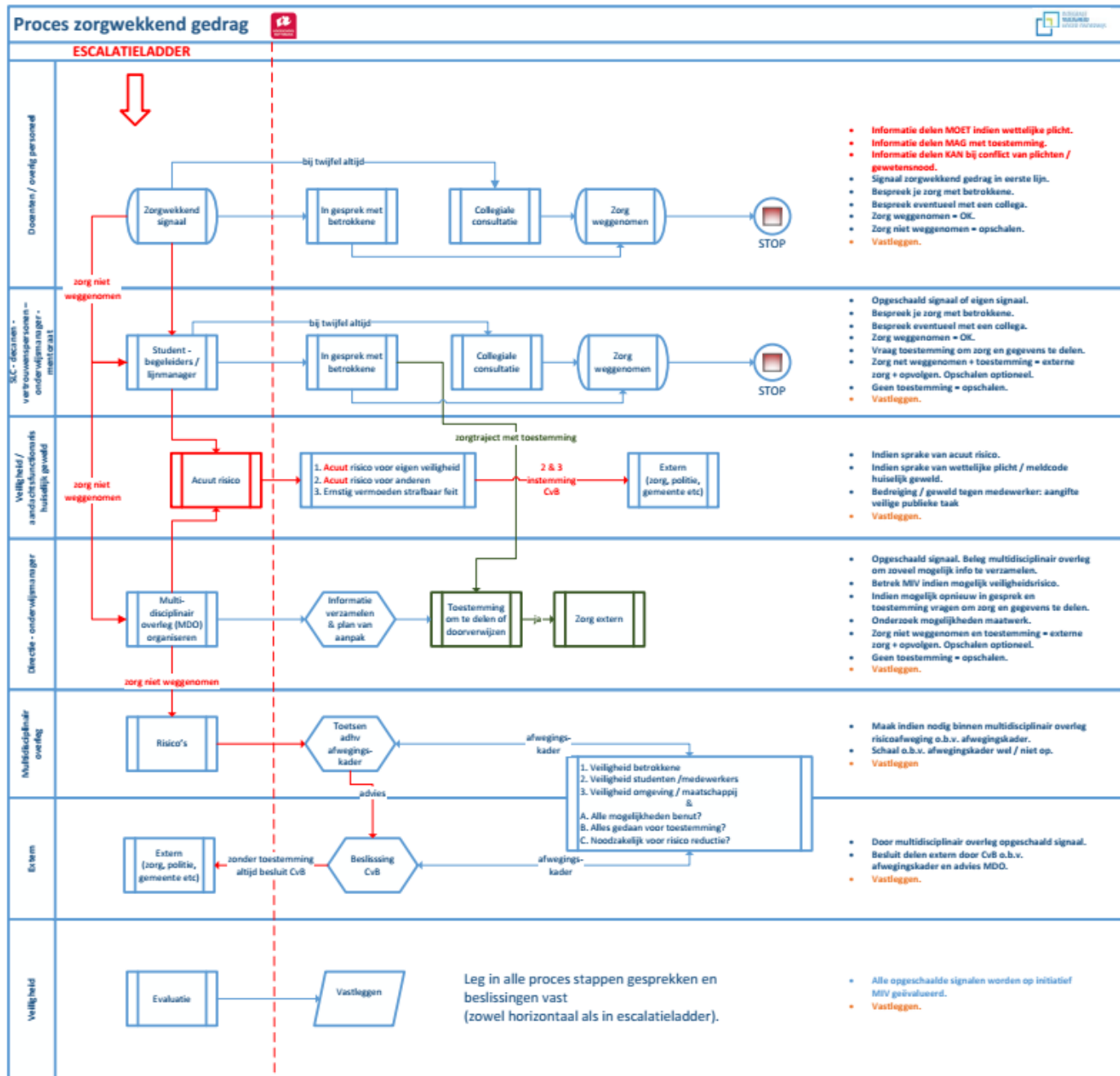
**Geef de politie informatie die kan helpen
bij het opsporen van de dader(s)**
Doe dit alleen als dat veilig kan

Volg altijd de instructies van politie
Geef hulpverleners de ruimte

Bijlage 3. Voorbeeld van een procesmodel zorgwekkend gedrag

Onderstaande afbeelding is ook online te vinden via <https://integraalveilig-ho.nl/instrument/procesgang-zorgwekkend-gedrag/>

Bijlage 4. Voorbeeld uitgewerkt stappenplan⁷

Taken wanneer er een incident plaatsvindt waarbij er ernstig geweld wordt gebruikt.

Iedereen:

- Bel 112.

Receptionist:

- Neemt de melding aan.
- Overweegt of het veilig is om te blijven zitten.
- Belt het alarmnummer.
- Alarmeert de ploegleider.
- Alarmeert de beveiliging.
- Spreekt indien mogelijk een veilige plaats af voor coördinatie.

Ploegleider:

- Draagt het herkenbare ploegleider hesje.
- Begeeft zich bij alarmering naar de coördinatieplek.
- Overlegt met beveiliging over mogelijke inzet.
- Alarmeert BHV'ers via alarmeringsapp:
 - o Hierbij wordt de veilige ontvluchtingsroute aangegeven.
 - o Hierbij wordt de verzamelplek aangegeven.
- Zet indien mogelijk het risicogebied af.
- Informeert de aanwezigen in het pand.
- Stuurt BHV'ers aan, wanneer dreiging weg is, om eerste hulp te verlenen aan slachtoffers.
- Vangt hulpdiensten op en informeert hen over het incident.
- Overhandigt alle bruikbare informatie aan hulpdiensten, bijvoorbeeld:
 - o Plattegrond.
 - o Portofoon voor snel contact.
- Stemt het werkgebied van de BHV en beveiliging af met politie.
- Alarmeert voorzitter LCMT.
- Alarmeert afdeling Integrale Veiligheid.

BHV/EHBO'er:

- Kiest eerst voor eigen veiligheid.
- Maakt een persoonlijke keuze om wel of niet bij dit scenario betrokken te worden. Zo ja:
 - Trekt het BHV-hesje aan.
 - Stemt af wie de geweldsincident-koffer haalt.
 - Verleent eerste hulp.
 - Vangt mogelijke betrokkenen op in een aparte ruimte en verleent ondersteuning daarbij.

⁷ Uitwerking opgesteld door de Hogeschool Rotterdam

Bijlage 5. Voorbeeld draaiboek

Oefening ernstig geweldsincident

Locatie: [in te vullen door degene die de oefening uitvoert]

Doel:

Het doel van de oefening is tweeledig:

- Samenwerking BHV-organisatie van Hogeschool X en politie oefenen.
- Werken volgens de handreiking 'voorbereiding op ernstig geweldsincident' en deze te toetsen in/op de praktijk.

Scenario:

Bij de receptie van Hogeschool X is een melding binnengekomen over mogelijke aanwezigheid van een wapen in het gebouw. Een student zou zich ernstig hebben uitgelaten over zijn docent in WhatsApp-gesprekjes met een medestudent. Hierin heeft hij gedreigd om de volgende dag een wapen mee te nemen en de docent "te vermoorden".

Wie:

De volgende functies zijn benodigd:

- Politie-eenheid	- BHV'ers
- Medewerkers afdeling veiligheid	- 'Dreiger'
- Beveiligers	- 'Docent'
- Ploegleider	- Lotusslachtoffer
- Receptioniste	- EHBO-ers (optioneel)

Aandachtspunten:

- Onderwijs in het gebouw gaat door.
- Oefening vindt plaats in de namiddag, op een rustig dagdeel of in de vakantie.
- Oefening vindt deels plaats in een lokaal en deels op verdieping x.

Communicatie:

- Contact met het onderwijs en andere gebruikers van het pand over deze oefening.
- Contact met de afdeling communicatie over het plaatsvinden van deze oefening.
- Directeur van eigen afdeling informeren over het plaatsvinden van deze oefening.
- Verantwoordelijke voor locatie informeren over het plaatsvinden van deze oefening.
- Voorzitter LCMT⁸ informeren over het plaatsvinden van deze oefening.
- Gemeente informeren over het plaatsvinden van deze oefening.

Gespreksgroepen:

- [in te vullen door degene die de oefening uitvoert]

Benodigdheden:

- Portofoons
- Afzetlinten
- AED en BHV-materiaal

Oefenstaf:

- Oefenleider
- Waarnemers en begeleiders
- Waarnemers BHV-organisatie

⁸ Lokale Crisismanagementteams

Bijlage 6. Voorbeeld oefenscenario

Op donderdagochtend omstreeks 09:30 is door docente A een melding gemaakt van mogelijke aanwezigheid van een wapen in het gebouw. Een van haar studenten, eerstejaars studente B, is in paniek langs haar kantoor gelopen met de mededeling dat C een wapen bij zich zou hebben. Studente B is erg van streek en heeft aan docente A verteld dat 'Dreiger' al dagen heeft zitten broeden op een plan om docent D "om te brengen". Vorige week heeft 'Dreiger' een presentatie gehouden waar hij een onvoldoende voor heeft gekregen. Volgens student B is 'Dreiger' "woedend en ervan overtuigd dat docent D het hem niet gunt om het vak met een voldoende af te ronden." Studente B heeft de WhatsApp-berichtjes aan Docente A laten zien, waarin staat: "Ik ga die klootzak vandaag vermoorden, hij gunt me geen voldoende, ik maak hem morsdood, let maar op." Op dit moment zit 'Dreiger' in de les die gegeven wordt door docent D.

Het bovengenoemde scenario kan op drie manieren ingezet worden:

- Bij een table-topoefening om een deel van het scenario te oefenen met de BHV-organisatie;
- Bij een operationele oefening zoals omschreven in bovenstaand draaiboek met zowel interne als externe partijen;
- Bij het oefenen van een crisis met het crisismanagementteam.